

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Blok 1 Het lichaam ontleed

1 maximumscore 3

drie van de volgende:

- Het ontstaan van een bloeiende economie: dankzij de welvaart was er genoeg geld beschikbaar voor wetenschappelijk onderzoek.
- De ontdekkingsreizen en/of de overzeese handel leidde(n) tot aanvoer van planten/dieren/curiosa en bevorderde(n) het aanleggen van verzamelingen die de nieuwsgierigheid prikkelden en/of stimuleerden tot onderzoek / het vergaren van kennis.
- De immigratie van intellectuele en/of rijke buitenlanders (o.a. uit Antwerpen) die in de tolerante (protestante) Republiek meer gewetensvrijheid verwachtten, zorgde voor kennis en geld en stimuleerde zo de wetenschap / het onderzoek.
- Het humanisme, dat in de zeventiende eeuw op zijn hoogtepunt was als intellectuele beweging in de Nederlanden, hechtte veel waarde aan kennisvergaring en ondersteunde daarmee de dominantie van de ratio (en beriep zich niet op goddelijke openbaring).
- Oorlogsvoering/ontdekkingsreizen stimuleerden onderzoek ter verbetering van vele vormen van techniek/mechanica.

per juist antwoord

1

2 maximumscore 2

- De functie was die van een rariteitenkabinet / de voorloper van een museum: ter lering en vermaak van de bezoeker
- Dat blijkt uit de inrichting met leerzame, interessante / griezelige objecten zoals skeletten/schedels van mensen en dieren (en een lijk dat bekeken kan worden), een vitrine met (chirurgische) instrumenten (en moralistische teksten)

1

1

Vraag	Antwoord	Scores
3	<p>maximumscore 2</p> <p>De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De boodschap is dat de mens zich bewust moet zijn van zijn sterfelijkheid (memento mori) en van de relativiteit van het menselijk bestaan (de noodzaak tot matiging) en/of dat hij door God geschapen is en dat het leven maar van korte duur is: alles is ijdelheid (vanitas) • Het skelet dat boven de voorstelling uittorent, verwijst (evenals de drie doodshoofden onder de snijtafel) naar de dood of sterfelijkheid van de mens (en op het vaandel staat <i>MORS ULTIMA LINEA RERUM</i> te lezen: de dood is de uiterste grens der dingen) 	<p>1</p> <p>1</p>
4	<p>maximumscore 2</p> <ul style="list-style-type: none"> • De functie van de gravure is het overbrengen van informatie en/of het verspreiden van kennis; dat blijkt uit de voorstelling: (het zijn geen portretten van individuen maar het is) een les, een demonstratie van een sectie (met praelector en publiek in een anatomisch theater) • De functie van het schilderij is het vereeuwigen van de gildeleden en/of het benadrukken van hun status / prestige, wat blijkt uit de aandacht voor elk afzonderlijk portret op een relatief groot formaat (in olieverf) 	<p>1</p> <p>1</p>
5	<p>maximumscore 3</p> <p>drie van de volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> – De groep vormt een levendig, natuurlijk geheel (in plaats van een aantal portretten op een rij zoals op afbeelding 5) in een dynamische (driehoeks)compositie. – De mannen zijn actief weergegeven: blik en houding zijn gericht op de sectie (en niet op de beschouwer zoals op afbeelding 5). – De voorstelling krijgt dramatiek door het bleke lijk (goed zichtbaar) op de voorgrond, dat door de kleur en/of het dode gezicht en/of de ontlede arm huiveringwekkend aandoet. – De eenheid en/of de dramatiek van de voorstelling wordt versterkt door het clair-obscur, met het lijk in volle belichting en de mannen eromheen meer of minder belicht (en de omgeving donker). 	
	<p>per juist antwoord</p>	<p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
6	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="293 360 1342 510">• Tulp demonstreert hier (net als Vesalius op zijn portret in <i>Fabrica</i>) het mechaniek van de hand en plaatst zich zo op één lijn met de beroemde anatoom en/of bevestigt zo het belang van de arm en hand, die Vesalius als voornaamste instrument(en) van de medicus zag <li data-bbox="293 510 1342 622">• Tulp geeft theorieles en verricht tegelijkertijd sectie, net als Vesalius deed en geeft daarmee aan dat hij net als Vesalius de medische theorie en praktijk verbindt 	<p>1</p> <p>1</p>
7	maximumscore 2	
	<p>twee van de volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="293 745 1342 857">– De presentatie is gericht op sensatie: de figuren staan in aansprekende poses opgesteld in allerlei settings (en hebben ogen en lippen en een gezichtsuitdrukking) als levende doden zonder huid. <li data-bbox="293 857 1342 936">– De tentoonstellingen sluiten aan bij de hedendaagse trend van de maakbaarheid van het lichaam (zelfs na de dood). <li data-bbox="293 936 1342 1014">– De marketingformule van steeds wisselende thema's spreekt een breed publiek aan en/of zorgt ervoor dat het publiek vaker terugkomt. <p>per juist antwoord</p>	<p>1</p>
8	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="293 1164 1342 1361">• voor: Het project heeft (ook) een educatieve functie: de verschillende poses geven inzicht in de werking van de spieren en/of het tonen van zieke organen leert het publiek wat in een lichaam gebeurt en/of toont de consequenties van ongezond leven. <li data-bbox="293 1361 1342 1518">• tegen: Het tentoonstellen van een stoffelijk overschot in alledaagse, speelse poses en/of de sfeer van sensatie of commercie getuigen van weinig eerbied voor de dode(n). 	<p>1</p> <p>1</p>
9	maximumscore 1	
	<p>Het antwoord moet de volgende strekking hebben (één van de volgende):</p> <ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="293 1630 1342 1827">– door virtuoos te spelen kon een individuele kunstenaar zich spectaculair onderscheiden van de concurrenten en daarmee zijn marktpositie verbeteren (vanaf de negentiende eeuw waren kunstenaars niet meer in dienst van vorsten en voor de uitoefening van hun vak vooral aangewezen op de vrije markt). <li data-bbox="293 1827 1342 1933">– door zijn virtuositeit werd de kunstenaar beschouwd als een genie en onderscheidde de kunstenaar zich van ambachtslieden of 'gewone' mensen / dit maakte hem (in de romantiek) tot een echte kunstenaar. 	

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Blok 2 Het lichaam en de ruimte

14 maximumscore 2 **altijd toekennen** *

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- Het is een waarschuwing tegen de moderne manier van leven waaraan mensen ten onder gaan, door het vele zware, vuile of eentonige werk (in fabrieken en kantoren), het lawaai van de moderne steden en het nachtelijke uitgaansleven 1
- De boodschap wordt gesymboliseerd door de wijzer van de klok die (aan het eind van het fragment) overgaat in een hand van een skelet met een zandloper: een memento mori 1

* Toelichting:

Door aanpassing van het oorspronkelijke filmfragment en een tekort aan context in het examen is het voor kandidaten mogelijk om cultuurhistorisch onjuiste interpretaties te geven. Het goedkeuren van cultuurhistorisch onjuiste interpretaties strookt niet met de bedoeling van het examen / het vak, zodoende is besloten om deze vraag weg te geven.

15 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

de opvatting dat dans gaat om **expressie** of uitdrukking van emoties, waarbij het lichaam zich op een vrije, expressieve manier beweegt (los van voorgeschreven formele passen en posities)

16 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- Het werken met amateurs duidt op belangstelling voor onge Kunststelde / authentieke zeggingskracht: kunstenaars van het moderne zochten naar 'primitieve' bronnen en/of waren tegen academische / aangeleerde dansconventies 1

Opmerking

Wanneer geantwoord is dat amateurs niet gewend zijn aan een podium, geen scorepunt toekennen.

- In de buitenlucht / natuur (in plaats van op een podium in een theater) kun je je vrijer uitdrukken en ben je minder ingeperkt door de beschaving: dit sprak modernistische kunstenaars aan die zich wilden afzetten tegen de geaccepteerde, burgerlijke kunst 1

17 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

Deze afgevlakte bol stelt de denkbeeldige ruimte voor die een danser om zich heen heeft: alle punten waar je met je lichaam, armen benen etc. kunt komen, vallen binnen de vorm (die met de danser meebeweegt als die zich verplaatst).

Vraag	Antwoord	Scores
18	<p>maximumscore 1</p> <p>Het antwoord moet de volgende strekking hebben: In het modernisme waren kunstenaars op zoek naar de grondslagen van de kunst: Laban zocht naar de wetenschappelijke grondslagen van dans en beweging.</p>	
19	<p>maximumscore 1</p> <p>Het antwoord moet de volgende strekking hebben: Schlemmer vatte het toneel/podium op als een abstracte ‘kubusachtige’ ruimte waarin een (onzichtbaar) lijnenspel van ruimtelijke relaties gedacht kan worden. De bewegingen van de mens volgen deze richtingen.</p>	
20	<p>maximumscore 2</p> <p>Het antwoord moet de volgende strekking hebben (twee van de volgende):</p> <ul style="list-style-type: none"> – De figuren draaien zich abrupt van frontaal naar zijaanzicht, waardoor hun vorm, een platte schijf, eerst minimaal (streep), dan maximaal als cirkel zichtbaar is. – De figuren bewegen (strak) over een rechte lijn van links naar rechts evenwijdig aan het beeldvlak of podium (waarbij ze elkaar passeren en dan samenvallen tot één vorm/cirkel); daardoor is de schijfvorm maximaal zichtbaar en/of wordt het vlakke van hun vorm optimaal getoond. – De armen met zilverkleurige ‘degens’ bewegen zich horizontaal en/of diagonaal, waarbij ze in elkaars verlengde één rechte lijn vormen en zo de cirkelvorm benadrukken (de armen trekken halve cirkels en de ‘hand’ is een bol) en/of de geometrie benadrukken door de rechte lijn. 	
	<p>per juist antwoord</p>	1
21	<p>maximumscore 3</p> <p>De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De kostuums bestaan uit abstracte sculpturale vormen zoals schijven, bollen, kegelvormen en spiralen waardoor het (in het zwart gehulde) lichaam van de danser minder zichtbaar is • De kostuums zijn van harde of onbuigzame materialen, waardoor de bewegingen van de danser worden ingeperkt of bepaald • Effect: de beschouwer ziet in plaats van een menselijk lichaam vooral bewegende vormen / abstracte sculpturen in de ruimte en/of het lichaam is nagenoeg geheel bedekt/omhuld, waardoor de danser gedepersonaliseerd wordt en/of de vrije lichaamsdelen zijn in zwart gehuld en vallen dus weg tegen de donkere achtergrond 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
22	<p>maximumscore 3</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het mechanische (onpersoonlijke, machine-achtige) karakter ontstaat door (twee van de volgende): <ul style="list-style-type: none"> – het strakke / dwingende ritme zonder enige variatie, dat verwijst naar de beweging van een machine. – het ontbreken van accenten. – het alsmaar doorgaan zonder rust. – In sommige passages worden veel noten tegelijk gespeeld, meer dan een mens ooit zou kunnen. – In sommige passages wordt extreem snel gespeeld. <p><i>Opmerking</i> Wanneer één aspect juist is toegelicht, 1 scorepunt toekennen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het antwoord moet de volgende strekking hebben: Het ‘onpersoonlijke’ van een mechanisch, zelfspelend instrument sluit aan bij de abstracte sculpturen van Schlemmer, die ‘uit zichzelf’ lijken te bewegen, schijnbaar zonder tussenkomst van een mens(elijk lichaam) 	2
23	<p>maximumscore 3</p> <p>De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Forsythe construeert met zijn lichaam (hier: armen) lijnen en bogen in de ruimte en maakt zo een (imaginaire) tekening: daarmee articuleert of visualiseert hij de ruimte door de beweging die het lichaam maakt • vergelijking met Laban (één van de volgende): <ul style="list-style-type: none"> – Dit is verwant met Laban omdat het lichaam het uitgangspunt is en/of omdat vanuit het lichaam wordt gedacht. – De opvatting van Forsythe is tegengesteld aan die van Laban omdat Laban een (denkbeeldige) vorm construeert waarbinnen alle bewegingen van de danser zich (kunnen) afspelen. • vergelijking met Schlemmer: De opvatting van Forsythe is anders dan die van Schlemmer, want die maakt het lichaam ondergeschikt aan de wetten van de (toneel)ruimte en/of van de kostuums die bepalen hoe bewogen moet worden 	1 1 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Blok 3 Het lichaam als middel

24 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- vooral liefde bij Paris: Hij trekt Helena aan haar arm naar zich toe en/of heeft zijn gezicht naar haar toegekeerd, waaruit blijkt dat hij helemaal op haar is gericht 1
- ook ongemak bij Helena: Zij draait (haar onderlichaam) van hem af en/of pakt hem niet vast, maar laat haar arm(en) omlaag hangen en/of Zij richt haar blik niet op hem / slaat haar ogen neer, waarmee ze het contact dat hij zoekt, lijkt te ontwijken 1

25 maximumscore 3

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- (vormgeving / compositie) Het schilderij lijkt een tableau vivant door de relatief statische pose van de figuren, die (frontaal en van opzij) naar de beschouwer zijn toegekeerd als in een toneelstuk 1
- (vormgeving / ruimte) De ruimte waarin de figuren zich bevinden is evenwijdig aan het beeldvlak / in centraal perspectief weergegeven: alsof het een toneelpodium is waar de beschouwer naar kijkt (met een voor- en achtertoneel) 1
- (speelstijl) De speelstijl bestaat uit het aannemen van een serie opeenvolgende poses: compositioneel zorgvuldig geconstrueerde houdingen die de acteurs aannemen (bijvoorbeeld esthetisch verantwoord vallen en dan uitgebalanceerd liggen) als op een schilderij 1

26 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- Maatschappelijk: na de Franse revolutie verdween de invloed van het hof / de vorstenhuizen (en daarmee de belangstelling voor het elitaire classicistische theater) en ontstond een nieuw, breder theaterpubliek dat voor een groot deel uit de burgerij voortkwam. Het eenvoudige melodrama was geschikt voor alle rangen en standen en bediende dus alle lagen van dat publiek 1
- Esthetisch: Het melodrama sloot goed aan bij de nieuwe romantische tijdsgeest, waarin het gevoel een belangrijke rol speelde (terwijl het classicistische acteren met alle regels en conventies te verstandelijk werd gevonden) 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

27 maximumscore 3

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- melodramatische speelstijl (twee van de volgende voorbeelden): 2
 - uitvergroten van emotie: De vrouw grijpt overdreven naar haar hart om haar liefde aan te tonen en/of het overdreven stemgebruik wanneer de geliefden naar elkaar toelopen.
 - grote gebaren: Man en vrouw vallen in elkaars armen / Hand op hoofd en armzwaai over het publiek heen.
 - overdrijving (vertraging / uitstel): Man en vrouw naderen elkaar stapje voor stapje.

Opmerkingen

Wanneer antwoorden zijn gegeven die typerend zijn voor komedie, geen scorepunt toekennen: de manier van opkomen van één of meer personages, het spel van de eerste man (in het zwart), het contact maken met het publiek of het rare loopje van de cowboy.

Alleen als zowel het kenmerk als het voorbeeld juist zijn 1 scorepunt toekennen.

- De muziek versterkt de emoties van de personages doordat sprake is van opbouw naar een climax als de man en de vrouw elkaar naderen en in de armen vallen (met lage tonen bij hem, hoge tonen bij haar) 1

28 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben (twee van de volgende):

- Het melodrama was opgebouwd uit een oppervlakkige verhaallijn waarin het goede het kwade overwon; hierdoor was het genre vermakelijk en toegankelijk voor iedereen, maar ontbrak ook de diepgang die een theatercriticus graag wilde zien (en die bijvoorbeeld wel bestond in de opera).
- Het melodrama bevatte stereotiepe, eendimensionale personages: (dit maakte het genre vermakelijk en toegankelijk maar) daardoor ontbrak de diepgang die critici graag wilden zien (en die bijvoorbeeld wel bestond in de opera).
- Het melodrama bevatte vaak het nodige spektakel (zoals overstromingen, aardbevingen, paardenraces); hierdoor werd het genre vermakelijk om te zien, maar de vorm werd daardoor ook belangrijker dan de inhoud.

per juist antwoord 1

Vraag	Antwoord	Scores
29	<p>maximumscore 2</p> <p>twee van de volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Door de uitvergroete speelstijl kon het melodrama heel goed met gestiek en mimiek een verhaal overbrengen in de tijd dat de films nog geen geluid hadden. – Veel films werden opgenomen als theaterscènes met acteurs die gewend waren om (of niet anders konden dan) in de melodramatische stijl (te) spelen. – De melodramatische speelstijl was aantrekkelijk / herkenbaar voor het massapubliek dat het nieuwe medium hoopte te bereiken/vermaken/verleiden. 	
	per juist antwoord	1
30	<p>maximumscore 2</p> <p>De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De camera betreft de beschouwer indringender bij de personages en hun emoties door hen letterlijk dichtbij te brengen: in (grote) close-ups zijn zelfs subtiele gezichtsuitdrukkingen, zoals het zeer kort ophalen van een wenkbrauw, goed te zien (beter dan in het theater) en/of de camera brengt het walsende paar zo dichtbij dat de beschouwer de intimiteit bijna fysiek meebeleeft • Door montage van shots worden meer (verhalende) aspecten binnen de scène benadrukt, waardoor het hoofdgebeuren meer impact krijgt, zoals de teleurstelling van het stampende meisje en/of door het afwisselen van de gezichten van het walsende paar, dans je al kijkend mee (en voel je de ontluikende romance) 	1
31	<p>maximumscore 2</p> <p>De antwoorden moeten de volgende strekking te hebben:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De geluidsfilm vermindert de artistieke waarde omdat geluid afleidt van de focus op het beeld / de visuele verbeelding (die de unieke artistieke waarde van de stomme film bepaalde) en/of omdat scènes met geluid meer op de werkelijkheid lijken dan op verbeelding • De geluidsfilm vermindert de artistieke waarde niet en/of kan de inhoud juist versterken, omdat de gesproken tekst een extra betekenislaag aan het verhaal toevoegt en/of meer diepgang geeft aan de personages door hun gedachten te onthullen en/of doordat de stemmen van de acteurs extra expressie geven 	1

Vraag	Antwoord	Scores
32	maximumscore 2	
	De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:	
	<ul style="list-style-type: none"> • In <i>Conquest</i> zijn tekst en handeling losgekoppeld: ze vinden om en om plaats, waardoor vertraging ontstaat en/of waardoor het spel formeler of afstandelijker aandoet dan in <i>Titanic</i> 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • In <i>Titanic</i> zijn tekst en handeling één geheel: de personages reageren snel/onmiddellijk op elkaar, waardoor het spel herkenbaar en levensechter aandoet dan in <i>Conquest</i> 	1
33	maximumscore 3	
	De scène is aantrekkelijk voor de massa, omdat (drie van de volgende):	
	– de scène zich afspeelt tijdens een zonsondergang, wat gezien wordt als een algemeen geldend romantisch sentiment.	
	– de geliefden hier alleen op de wereld (lijken te) zijn, even bevrijd van alle problemen of klassenverschillen, wat de kracht / het geluk van de ware liefde toont, waar de meeste mensen graag in willen geloven.	
	– de romantische eenvoud van muziek, decor en spel ervoor zorgt dat de scène gemakkelijk te consumeren is.	
	– er gespeeld wordt door twee mooie, jonge acteurs / sterren / idolen, met wie het publiek zich graag identificeert of waardoor het publiek zich gemakkelijk laat meeslepen.	
	– de scène groots en spectaculair is opgezet door middel van special effects en/of ondersteunende filmmuziek (van een bekende grote ster), waardoor de liefdesscène nog meer grandeur krijgt.	
	– de scène zich afspeelt in een ‘wargebeurde’ context, waardoor het publiek al kan weten dat de liefde van Jack en Rose van korte duur zal zijn: dit vergroot de romantiek / tragiek / kracht van de scène.	
	per juist antwoord	1

Bronvermeldingen

Blok 1

- afbeelding 1 www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/RP-P-1893-A-18090
- afb. 2 t/m 5 Middelkoop, N., Van Rembrandt tot Damien Hirst, de anatomische les., Bussum 2013
- afbeelding 6 <https://kunstvensters.com/2013/12/27/de-anatomie-van-een-portret/>
- afbeelding 7 www.backtoclassics.com/gallery/rembrandtvanrijn/the_anatomy_lecture_of_dr_nicolaes_tulp_detail_2/
- afbeelding 8 <https://jbbakerartistatlarge.wordpress.com/2015/10/19/den-haag/>
- afbeelding 9 www.gva.be/cnt/blppo_01438581/ligt-vesalius-in-lippelo-begraven
- afbeelding 10 <http://motifri.com/bodyworlds/>
- afbeelding 11 www.alamy.com/stock-photo-a-plastinate-entitled-ring-gymnast-by-german-plastinator-gunther-von-100305630.html
- afb. 12 en 13 <http://amsterdam-online.nl/body-worlds/>
- afbeelding 14 <https://nl.pinterest.com/pin/391953973793553936/>
- afbeelding 15 <http://site.fileofsoulmusic.com/blog/2013/02/08/the-mystique-of-niccolo-paganini/>
- filmfragment 1 www.youtube.com/watch?v=amfCqFUMBkY
- filmfragment 2 www.youtube.com/watch?v=z6R5wb9iY6I
- geluidsfrgm. 1 www.youtube.com/watch?v=y78DMMKR6ul

Blok 2

- afbeelding 1 <http://blogs.uarts.edu/libraries/2012/02/13/library-staff-recommendation-rudolf-laban-an-extraordinary-life/> of (<https://www.pinterest.com/pin/15058979977954556/>)
- afbeelding 2 https://ca.wikipedia.org/wiki/Rudolf_von_Laban#/media/File:Bundesarchiv_Bild_102-09849,_Tanzschule_Laban_im_Strandbad_Wannsee.jpg
- afbeelding 3 Danser sa vie. Art et danse de 1900 à nos jours, Paris 2011
- afbeelding 4 Florian Kupferberg, Die Bühne im Bauhaus, Mainz 1965
- afb. 5 en 6 Ina Conzen, Oskar Schlemmer. Visionen einder neuen Welt, Hirmerverlag 2014
- filmfrgm. 1 en 2 www.youtube.com/watch?v=cHTkKHZ3QjU
- filmfragment 3 www.youtube.com/watch?v=87jErmpIUpA
- filmfragment 4 www.youtube.com/watch?v=87jErmpIUpA
- filmfragment 5 <https://vimeo.com/133312375>
- geluidsfrgm. 1 www.youtube.com/watch?v=wylhAPcAR6FI

Blok 3

- afbeelding 1 http://cartelfr.louvre.fr/cartelfr/visite?srv=car_not_frame&idNotice=22499
- filmfragment 1 <http://streamingmedia.uva.nl/asset/detail/V1tdiTLsBmiOVL9XBb3JMxAU>
- filmfragment 2 www.youtube.com/watch?v=hNVcSwtaLZU
- filmfragment 3 www.youtube.com/watch?v=Hr2ehyOz2Ms
- filmfragment 4 www.youtube.com/watch?v=jj5UrK4pP38
- filmfragment 5 www.youtube.com/watch?v=KqZNW-rh0ZM
- Alle sites geraadpleegd omstreeks april 2016